

नेपालको अन्तरिम संविधान र राज्यका तीन अंगबीचको अन्तरसम्बन्ध

टेकप्रसाद ढुङ्गाना
सहसचिव, संविधानसभा सचिवालय

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३

- संविधानसभाबाट नयाँ संविधान निर्माण नभएसम्मको अन्तरिम अवधिलाई नियमित, व्यवस्थित र सञ्चालन गर्नका लागि राजनीतिक सहमतिका आधारमा निर्माण भएको ।
- यो संविधान नेपालको संवैधानिक इतिहासको छैटौँ संविधान हो
- अन्तरिम अवधिलाई नियमित गर्ने प्रयोजनबाट जारी भएको दोस्रो संविधान हो ।
- नेपाली जनता आफैँले संविधान निर्माण, घोषणा र लागू गर्न सक्षम भई घोषणा गरेको यो नेपालको प्रथम ऐतिहासिक संविधान बनेको छ ।
- यसबाट नेपालको सार्वभौमसत्ता र राजकीयसत्ता नेपाली जनतामा निहित रहेको वास्तविक र व्यावहारिक रूपमा समेत स्थापित भएको छ

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ का विशेषताहरू

- नेपाली जनतामा पूर्ण र वास्तविक रूपमा सार्वभौमसत्ता र राजकीय सत्ता निहित ।
- राज्यको अग्रगामी पुनः संरचना गर्ने संकल्प ।
- शान्ति प्रक्रियाको सार्थक निष्कर्ष
- संविधानसभाबाट नयाँ संविधान
- राज्यका सबै अङ्गमा समानुपातिक समावेशिताको प्रत्याभूति ।
- आठवटा नयाँ मौलिक हकहरू थप । वातावरण, स्वास्थ्य, श्रम, महिला, बालबालिकाको हक आदी

विशेषताहरु.....

- लोकतान्त्रिक संविधानका आधारभुत मुल्यहरु आत्मसात
- भयमुक्त वातावरणमा स्वतन्त्र र निष्पक्ष संविधानसभाको निर्वाचन गर्ने मुख्य उद्देश्य ।
- निर्वाचन प्रणालीको नया आयाम समानुपातिक प्रणालीको शुरुवात ।
- अग्रगामी आर्थिक सामाजिक परिवर्तनको उदघोष ।
- धर्मनिरपेक्षता ।
- राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलाई संवैधानिक अङ्गको हैसियत ।
- संसदीय सुनुवाई पद्धतीको शुरुवात ।

अन्तरिम संविधानमा ९ पटक संशोधन, लोकतान्त्रिक अन्तर्वस्तु समावेश

१. प्रथम संशोधन (२०६३।११।३०) संघीय स्वरूपमा पुर्नसंरचना गरिने ।
२. दोस्रो संशोधन (२०६४।२।३०) : विपक्षी दलको व्यवस्था, विश्वासको मत र अविश्वासको प्रस्ताव राख्न सकिने व्यवस्था ।
३. तेस्रो संशोधन (२०६४।९।१३) समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली नेपाल एक संघीय लोकतान्त्रीक गणतन्त्रात्मक राज्य हुने, गणतन्त्रको कार्यान्वयन संविधानसभाको पहिलो बैठकबाट हुने
४. चौथो संशोधन (२०६५।२।१६) : राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपति सम्बन्धी व्यवस्था
५. पाँचौं संशोधन (२०६५।३।२९) : राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको निर्वाचन सम्बन्धी व्यवस्था, संवैधानिक परिषदमा विपक्षी दलको नेता रहने, नेपाली सेनालाई राष्ट्रिय र समावेशी स्वरूप दिईने ।

-
६. छैठौ संशोधन (२०६५।८।३०) : उप निर्वाचन गर्नु परेमा निर्वाचन गरिने साल भन्दा तत्काल अघिल्लो सालको चैत्र मसान्त सम्म अठार वर्ष पुरा भएका नेपाली नागरिक मतदाता हुने ।
७. सातौं संशोधन (२०६६।१०।१७) : राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिले सरकारी काम काजको नेपाली भाषामा सपथ लिनु पर्ने, उहाँहरुले नेपालमा बालिने आफ्नो मातृभाषामा सपथ लिन चाहेमा लिन सक्ने व्यवस्था
८. आठौं संशोधन (२०६७।२।१४) : संविधानसभाको कार्यकाल दूई वर्षको सट्टा तीन वर्ष हुने व्यवस्था ।
९. नवौ संशोधन (२०६८।२।१४) : संविधानसभाको कार्यकाल तीन वर्षको सट्टा तीन वर्ष तीन महिनाको हुने व्यवस्था ।
-

संविधानवाद र अन्तरिम संविधान

- सिमीत सरकारको अवधारणा (Limited Government)
- निरंकुश सरकारको विपरित अवधारणा (Antithesis of Arbitrary Govt.)
- संविधानको सर्वोच्चता, विधिको शासनको सम्मान
- संविधानवादका कानूनी र राजनीतिक आयाम रहने ।
- स्वतन्त्र र सक्षम न्यायपालिकालाई न्यायिक पुनरावलोकन, रिट अधिकार क्षेत्र दिएर न्यायिक रुपमा संविधानको संरक्षण गर्ने र स्वेच्छाचारिताको अन्त गरिने ।
- आवधिक निर्वाचन, वालिग मताधिकार, स्वतन्त्र आयोगहरु, मौलिक अधिकार पृत्याभुत गरी राजनीतिक रुपमा शासकीय अधिकारलाई सिमा लगाईने ।

अन्तरिम संविधानमा शक्तिपृथकीकरण

- विधायिकी अधिकार –व्यवस्थापिका संसदमा (धारा ५९)
- कार्यकारिणी अधिकार – मन्त्रीपरिषदमा (धारा ३७)
- न्यायिक अधिकार – सर्वोच्च अदालत र अन्य अदालतमा (धारा १००)
- नियन्त्रण र सन्तुलनको उपयुक्त व्यवस्था समेत मिलाईएको ।

अन्तरिम संविधानमा विधिको शासनको मान्यता

- कानूनको शासनलाई संविधानको प्रस्तावनामै उल्लेख गरिएको ।
- संविधानलाई मूल कानूनको रूपमा घोषणा गरिएको छ । (धारा १)
- राजकीयसत्ता र सार्वभौम सत्ता नेपाली जनतामा निहित गरिएको छ । (धारा २)
- स्वतन्त्र र सक्षम न्यायपालिका प्रति प्रतिबद्धता । (भाग १०)
- समानताको मौलिक हक प्रत्याभूत गरिएको छ । (धारा १३)
- निःशुल्क कानुनी सेवाको हक ग्यारेण्टी (धारा २४)
- कानूनबमोजिमबाहेक कर लगाउन र ऋण लिन नपाइने (धारा ८९)
- सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने हकको साथमा मृत्युदण्डको उन्मुलन (धारा १२)

अन्तरिम संविधानमा राज्यका नीति निर्देशक सिद्धान्त

धारा ३३ राज्यको दायित्व :

- संविधानसभाको निर्वाचन र अग्रगामी राजनैतिक-आर्थिक, सामाजिक परिवर्तन
- लोकतन्त्र, मानव अधिकार र बहुलवादका आधारभूत मुल्य र मान्यताको पूर्ण परिपालना
- राज्यको समावेशी समानुपातिक, र लोकतान्त्रीक अग्रगामी पुर्नसंरचना
- आर्थिक विकास सम्बन्धी दायित्व
- कृषि र भूमिसुधार सम्बन्धी दायित्व

-
- औद्योगिक विकास सम्बन्धी दायित्व
 - सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी दायित्व
 - सुशासन सम्बन्धी दायित्व
 - प्राकृतिक स्रोत र जलस्रोत सम्बन्धी दायित्व
 - द्वन्द्व पीडित सम्बन्धी दायित्व
-

राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरू

१. राज्यको प्रमुख उद्देश्य सम्बन्धी सिद्धान्त
२. राज्यको सामान्य उद्देश्य सम्बन्धी सिद्धान्त
३. राजनीतिक उद्देश्य सम्बन्धी सिद्धान्त
४. आर्थिक उद्देश्य सम्बन्धी सिद्धान्त
५. सामाजिक उद्देश्य सम्बन्धी सिद्धान्त
६. अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध सम्बन्धी सिद्धान्त

राज्यका नीतिहरु

- विकास सम्बन्धी नीतिहरु
- कला एवं सस्कृति सम्बन्धी नीतिहरु
- वातावरण सम्बन्धी नीतिहरु
- आरक्षण, विशेष व्यवस्था र सकारात्मक विभेद सम्बन्धी नीतिहरु
- परराष्ट्र सम्बन्धी नीतिहरु

राज्यका नीति निर्देशक सिद्धान्तहरुको महत्व

- संविधानको प्रस्तावनामा उल्लिखित लक्ष्यहरुलाई गतिशिल र सकारात्मक दिशामा लैजान योगदान गर्ने
- प्रारम्भमा मौलिक हकको सहायक सिद्धान्तको रुपमा स्वीकार गरिएकोमा हाल समान हैसियत र महत्व दिइएको ।
- विधायीकाले कानून निर्माण गर्दा र कार्यपालिकाले कार्यान्वयन गर्दा यी सिद्धान्तहरुको समुचित ध्यान न्यायीक पुनरावलोकन गर्न सकिने
- सृजनात्मक व्याख्याबाट मौलिक हकमा समावेश गर्ने परम्परा शुरु
- आवधिक निर्वाचनमा जनतालाई जवाफ दिनु पर्ने हुदा राजनीतिक महत्व रहेको ।
- जुनसुकै दर्शन र विचारधारा भएको राजनितिक शक्ति सत्तामा आएपनि
नितिगत निरन्तरता को महत्वपूर्ण संयन्त्र

संविधानसभाले संविधानको विधेयक पारित गर्ने विधि

- संविधानको विधेयक पारित गर्दा प्रस्तावना र प्रत्येक धारामा मतदान गरि पारित गरिने ।
- सबै धारा कम्तिमा दुई तिहाइ सदस्य उपस्थित भएको बैठकको सर्वसम्मतीबाट पारित हुनुपर्ने ।
- कुनै धारामा सर्वसम्मती नभएमा १५ दिन भित्र सर्वसम्मती गर्ने प्रयास गर्ने, त्यसको सात दिन भित्र पुनः मतदान गर्ने । यसबाट पनि सर्वसम्मत हुन नसकेमा संविधानसभाको कूल सदस्य संख्याको दुई तिहाइ सदस्य उपस्थित बैठकको दुईतिहाई संख्याबाट पारित हुनुपर्ने ।
- संविधानको विधेयकमाथि मतदान हुंदा कसैले विपक्षमा मत नदिएमा सर्वसम्मति भएको मानिने ।

अन्तरिम संविधानमा लोकसेवा आयोग

- निजामती सेवाको सर्तसम्बन्धी कानूनको विषयमा,
- निजामती सेवा वा पदमा नियुक्ति, बढुवा र विभागीय कारबाही गर्दा अपनाउनु पर्ने सिद्धान्तको विषयमा,
- ६ महिनाभन्दा बढी समेको लागि नियुक्ति गर्दा उम्मेदवारको उपयुक्तता सम्बन्धी विषयमा,
- एक प्रकारको निजामती सेवाबाट अर्को प्रकारको निजामती सेवाको पदमा वा अन्य सरकारी सेवाबाट निजामती सेवामा
- सरुवा वा बढुवा गर्दा उम्मेदवारको उपयुक्तता सम्बन्धमा,
- लोकसेवा आयोगको परामर्श लिनुपर्ने पदबाट लिनुपर्ने पदमा स्थायी सरुवा वा बढुवा गर्ने विषयमा,
- विभागीय सजायको विषय

लोकसेवा आयोगसम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्थामा हुनुपर्ने सुधार

- सेना, प्रहरी र संस्थाको सेवामा समेत लोकसेवा आयोगको सिफारिसमा मात्र गरिने गरी क्षेत्राधिकार विस्तार गरिनुपर्ने,
- लोकसेवा आयोगको परामर्श अनिवार्य रूपले पालना हुने प्रत्याभूति दिइनुपर्ने,
- का.स.मु. मा कैफियत गर्ने, दरबन्दी लुकाउने, निर्देशनको अवज्ञा गर्ने र अनियमित रूपमा सरुवारकाज गर्ने कर्मचारीलाई लोकसेवा आयोगले नै विभागीय कारबाही गर्ने व्यवस्था हुनुपर्दछ,
- व्यवस्थापन परीक्षण गर्ने दायित्वसमेत लोकसेवा आयोगलाई
- लोकसेवा आयोगलाई सक्षम, अनुसन्धानमूलक र स्वतन्त्र संस्थाको रूपमा विकसित गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।

राज्यका तीन अंगवीचको अन्तरसम्बन्ध

राज्य शक्तिको पृथकीकरण गर्नु पर्नाको आवश्यकता

- व्यक्तिगत स्वतन्त्रताको संरक्षण
- निरंकुशता र स्वेच्छाचारिताको अन्त
- कार्य विशिष्टीकरणको सृजना
- कानूनको शासन र संविधानवादको सुनिश्चितता

अन्तरसम्बन्धको आवश्यकता

- राज्य एउटा Organic Whole भएकोले जैवीक शरिरका अंग जस्तै राज्यका प्रमुख अंगहरुबीच अन्यान्योश्रीत सम्बन्ध अपरीहार्य छ ।
- अमेरिकी संविधानको सन्दर्भमा संविधानविद् John Adams ले विकास गरेको नियन्त्रण र सन्तुलनको सिद्धान्तले व्यवस्थापिका, कार्यपालिका तथा न्यायपालिकाबीच अन्तरसम्बन्धलाई जोड दिएको छ ।
- राज्यशक्तिको विभिन्न अंगमा विभाजन जति आवश्यक छ, यिनीहरुबीच सहयोग, समन्वय र सहकार्यपनि त्यत्तिकै आवश्यक छ ।
- प्रमुख अंगबीच अन्तरसम्बन्धको अवधारणा शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्तको अपवाद हाईन बरु उक्त सिद्धान्तलाई Functional बनाई जनताको स्वतन्त्रता राम्रो संरक्षण गर्न राजनीतिक र व्यवहारिक आवश्यकताको उपज हो ।

कठोर पृथकीकरणबाट उत्पन्न हुने अवस्था ।

- शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्तको कठोर कार्यान्वयन गर्दा,
 - राज्यका अंगहरुबीचमा असमाञ्जस्यता
 - आफ्नो क्षेत्राधिकारमा निरंकुशता र स्वेच्छाचारिता
 - पारस्परिक सहयोगको अभाव
 - अन्ततः राज्य नै Defunct हुन सक्दछ ।

अतः राज्यका अंगहरुबीच आपसी सम्बन्ध समन्वय र सहयोग आवश्यक छ ।

संसदीय शासन प्रणालीमा अन्तरसम्बन्ध

- संसदीय शासन प्रणालीमा यी अंगवीचको अन्तरसम्बन्ध निकै प्रगाढ देखिन्छ ।
- सरकारको गठन संसदबाटै हुन्छ । प्रधानमन्त्री र मन्त्रीहरुको नियुक्ति संसदका सदस्यहरुमध्येबाट गरिन्छ ।
- संसदमा महत्वपूर्ण विधेयक, नीति तथा कार्यक्रम सरकारले प्रस्तुत गर्दछ ।
- न्यायसम्पादनको लागि महत्वपूर्ण मानव संसाधन, भौतिक साधन र स्रोतको व्यवस्था सरकारले मिलाई दिने गर्दछ ।
- संसदले पारित गरेका विधेयकमा कार्यकारी प्रमुखले स्वीकृति प्रदान गरी कानून निर्माणको कार्यलाई पूर्णता दिईन्छ ।

राष्ट्रपतिय शासन प्रणालीमा अन्तरसम्बन्ध

- राष्ट्रपतिय शासन प्रणालीमा पनि राज्यका अंगहरुबीच राम्रै अन्तरसम्बन्ध रहेको देखा पर्दछ ।
- व्यवस्थापिकाबाट पारित कानूनको स्वीकृति कार्यकारी प्रमुखबाट हुन्छ ।
- कतिपय विधेयकको हकमा पुर्नविचार गर्न राष्ट्रपतिले आग्रह गर्न सक्दछन ।
- राष्ट्रपतिले गरेका नियुक्तिहरुको तथा सन्धिहरुको अनुमोदन व्यवस्थापिकाले गरिदिनु पर्छ ।
- न्यायाधीशहरुको नियुक्ति राष्ट्रपतिबाट हुन्छ । राष्ट्रपतिले प्रधान न्यायाधीश समक्ष र प्रधान न्यायाधीशले राष्ट्रपति समक्ष सपथ लिने व्यवस्था छ ।
- दुवै अंगलाई संविधानको दायराभित्र राख्ने कार्य न्यायपालिकाले गर्दछ ।

संघीय प्रणालीमा अन्तरसम्बन्ध

- राज्य शक्ति लाई दुई वा सो भन्दा बढि इकाईमा विभाजन गरेर राज्य सञ्चालन गरिने पद्धति संघीय पद्धति हो ।
- प्रत्येक इकाईले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयलाई पुनः व्यवस्थापिका, कार्यपालिका र न्यायपालिकामा पृथकीकरण गरेर प्रयोग गर्ने परिपाटी रहेको छ ।
- संघीय इकाईहरू र ती इकाईका प्रमुख अंगहरू बीच ठाडो (Vertical) र तेर्सो (Horizontal) सम्बन्ध स्थापित हुनु पर्दछ ।
- ठाडो सम्बन्धले संघ र इकाई को समग्र सम्बन्ध तथा संघीय कार्यपालिका, व्यवस्थापिका, न्यायपालिका र प्रादेशिक कार्यपालिका, व्यवस्थापिका, न्यायपालिका बीचको सम्बन्धलाई परिभाषा गर्दछ । तेर्सो सम्बन्धले अन्तर प्रादेशिक सम्बन्ध र अन्तर निकायगत सम्बन्ध परिभाषा गर्दछ ।

संघीय.....

- व्यवस्थापनको हिसावले एकात्मक शासन प्रणाली भन्दा संघीय शासन प्रणाली केही जटिल रहेकोले संघीय प्रणालीमा विभिन्न तहका सरकार र सरकार अन्तर्गतका अंगहरुको सम्बन्ध र समन्वयलाई संविधानमा नै स्पष्ट गर्नु आवश्यक ठानिन्छ
- संघीय प्रणालीमा विभिन्न तहका सरकार र सरकार अन्तर्गतका अंगहरुको सम्बन्धका प्रमुख आधार सहयोगात्मक, आपसी सहमति, सहकारिता, सह अस्तित्व र सह कार्य, असल सम्बन्ध र समन्वय हुनुपर्छ ।
- संयुक्त राज्य अमेरिकाका लगायतका संघीय ईकाइहरुको आर्थिक एवम अन्य विकासका स्थिति समान भएका मुलुकमा संघीय एकाइहरु बीचको अन्तर सम्बन्ध प्रतिस्पर्धात्मक सिद्धान्तमा आधारित भएको पाइन्छ ।

नेपालको व्यवस्थापिका, कार्यपालिका तथा न्यायपालिका बीच अन्तरसम्बन्धको अवस्था

- प्रधानमन्त्रीको चयन व्यवस्थापिका-संसदले गरिदिन्छ । सरकारका प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीहरुको वैयक्तिक र सामूहिक जवाफदेहीता व्यवस्थापिका-संसद प्रति रहन्छ । सरकारको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र वार्षिक बजेट अनुमोदन गरी सरकार सञ्चालनको महत्वपूर्ण आधार व्यवस्थापिका-संसदले नै तयार गर्छ । कार्यपालिकाले प्रस्ताव गरेका महत्वपूर्ण पदका उम्मेदवारको संसदीय सुनुवाई गरी व्यवस्थापिका-संसदले उपयुक्तता परीक्षण समेत गर्छ ।

अन्तरसम्बन्धको अवस्था.....

- व्यवस्थापिका-संसदको अधिवेशनको आब्हान र अन्त्य कार्यपालिकाबाट हुन्छ । व्यवस्थापिका-संसदबाट पारित विधेयक ऐन बन्नको लागि राष्ट्रपतिबाट प्रमाणीकरण हुनु पर्छ । अर्थ विधेयक, नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी सम्बन्धी विधेयक लगायत सुरक्षा सम्बन्धी विधेयक व्यवस्थापिका-संसदमा पेश गर्ने एकलौटी अधिकार सरकारलाई छ । कानूनको रुपमा रहेका अधिकांश नियमहरू सरकारबाट तर्जुमा हुने
- विधायिकाले निर्माण गरेका कानूनको व्याख्या अदालतले गर्छ । कानूनमा रहेको अन्यौलता, रिक्तता हटाउन नजीरको निर्माण हुन्छ । सर्वोच्च अदालतले विधायिकाबाट बनेका ऐनको संवैधानिकता परीक्षण गरी संवैधानिक सर्वोच्चता कायम गर्छ । संसदका सदस्यको योग्यता सम्बन्धी विवाद उठेमा निरोपण गरिन्छ । न्यायपालिकाले समेत नियम निर्माण गरी विधायिका निर्मित ऐनलाई साकार पार्न सहयोग गर्छ ।

अन्तरसम्बन्धको अवस्था.....

- प्रधान न्यायाधीश र सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशको पदमा प्रस्तावित उम्मेदवारको संसदीय सुनुवाई गरी व्यवस्थापिका-संसदले उपयुक्तता परीक्षण समेत गर्छ । अदालतको बजेट र न्यायसम्पादनको कानूनी सरचना विधायिकाबाट तय हुन्छ । महाभियोगको प्रश्न र विशेषाधिकारको प्रश्न व्यवस्थापिका-संसदले निरोपण गर्छ ।
- न्यायपालिकाको जनशक्ति र सुरक्षाको आवश्यकता सरकारले पूरा गर्छ । कयौं अर्धन्यायिक प्रकृतिका विवादको निरूपण गर्ने जिम्मेवारी सरकारले लिएको छ । अदालतबाट भएका फैसला र आदेशको कार्यान्वयन र पालनामा सरकारले सघाउँछ ।

अन्तरसम्बन्धको अवस्था.....

- सरकारको संवैधानिक दायित्व अदालतले औल्याई दिन्छ । राज्य र नागरिकबीचको विवाद न्यायपालिकाले निरोपण गर्छ । सरकारबाट बनेका नियम र भएका निर्णयको वैधानिकता परीक्षण न्यायपालिकाबाट हुन्छ ।
- भावी संविधान संघीय संरचनामा आधारित हुने भएकोले संघ र इकाई तथा प्रत्येक इकाई अन्तर्गतका अंगहरुको अन्तरसम्बन्धका आधारहरु संविधानमा नै उल्लेख गर्नु आवश्यक छ ।
- संघीय नेपालका विभिन्न प्रदेशहरु बीच एक अर्कामा सहयोगात्मक तथा समन्वयात्मक र प्रदेश प्रदेश तथा संघ र प्रदेश बीच कतिपय विषयमा अन्तरनिर्भर किसिमको सम्बन्ध रहने देखिन्छ ।

अन्तरसम्बन्धमा रहेका समस्याहरु

- अंगहरुबीच सहयोगिताको भावना भन्दा पनि प्रतिस्पर्धाको भावना विकसित हुने गरेको ।
- संवैधानिक सर्वोच्चता अवलम्बन भएको ठाँउमा न्यायपालिका र समाजवादी (कम्युनिष्ट) शासन व्यवस्था तथा संसदीय सर्वोच्चता अवलम्बन गरिने ठाउँमा विधायिकालाई मुख्य अंग ठानी आपसी अन्तरसम्बन्धलाई बेवास्ता गरिने ।
- राज्यका राजनीतिक अंगले न्यायपालिकालाई परम्परागत र अनुत्पादक संस्थाको रूपमा शंका र हेयका दृष्टिले हेर्ने गरिएको ।
- सकारात्मक सहयोग गर्नु भन्दा नियन्त्रण गर्न सक्नुलाई नै सफलता मान्ने गरिएको ।

समस्याहरु.....

- अर्को निकायको भुमिकालाई सम्मान गर्नु भन्दा आफ्नै कार्यक्षेत्र विस्तारमा लाग्ने प्रवृत्ति ।
- समकक्षी अंगको रुपमा एउटै राज्यको सामूहिक विवेक (ऋर्याभिअतष्वभ धष्कमय) प्रयोग गरिहेका छौ भन्ने भावनालाई आत्मसात नगरिएको ।
- राजनीतिक अस्थिरता, संवैधानिक अस्थिरता र लोकतान्त्रिक संवैधानिक संस्कृतिको अभाव ।

THANKS FOR YOUR KIND ATTENTION